

Alicja S t ę p n i e w s k a, *Mickiewicz w kręgu Homera. Struktura epicka „Pana Tadeusza”*, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1998, ss. 200.

Książka dr Alicji Stępniewskiej została napisana dla uczczenia dwusetnej rocznicy urodzin największego poety polskiego – Adama Mickiewicza. Celem studium, jak pisze Autorka (s. 7), była próba ukazania techniki poetyckiej *Pana Tadeusza* – eposu zbudowanego według reguł starożytnych, a jednocześnie zachowującej cechy romantyzmu.

Książka składa się ze wstępu pt. *Wokół antyku* (s. 9-21), sześciu rozdziałów: I. Teoretyczne założenia eposu w estetyce romantyzmu według A. Mickiewicza i G. W. F. Hegla (s. 23-30), II. *Anagnorismós* (rozpoznanie) (s. 31-98), III. Koncepcja scalenia *Pana Tadeusza* (s. 99-106), IV. Wątek historyczno-narodowy i religijny w dziesięciu księgach zapowiedzią wielkiego finału (s. 107-143), V. Dwie inwokacje (w. 145-158), VI. Wielki finał (s. 159-185) i Uwag końcowych (s. 187-191) oraz Bibliografii (s. 192-199) i Spisu treści (s. 200). Praca, sformułowana w bardzo klarownym, przekonującym wywodzie naukowym, o przejrzystej kompozycji, porusza ważny problem dotyczący wpływu Homera na eposę A. Mickiewicza.

Zagadnienie to było już wielokrotnie podejmowane przez wybitnych badaczy – zarówno filologów klasycznych, jak i filologów polskich – ale ograniczających się jedynie do konkretnych analogii, zestawień, reminiscencji, porównań czy trawestacji. Nie próbowano dotąd głębiej wniknąć w podobieństwa istniejące w całej strukturze dzieła.

Należy stwierdzić, że Autorka podjęła się nader trudnego zadania badawczego, wymagającego kompetencji w zakresie literatury starogreckiej i literatury romantycznej, jak również w dziedzinie badań komparatystycznych z uwzględnieniem tradycji literackiej i gatunku.

Podkreślić trzeba, iż dr A. Stępniewska spełniła postawione sobie zadanie, wskazując, że istota podobieństw utworów epickich Homera i Mickiewicza tkwi w samej strukturze tych dzieł. Mickiewiczowi bowiem za model *Pana Tadeusza* posłużyły oba utwory Homera, przy czym z *Odysei* zaczerpnął strukturę rozpoznania (*anagnorismós*), stanowiących siłę napędową pierwszych dziesięciu ksiąg *Pana Tadeusza*. Autorka przeprowadziła bardzo szczegółową analizę, wykazując, iż Mickiewicz stopniowo, ale w sposób bardzo oszczędny, przerywając ciąg fabularny częstymi retardacjami, prowadzi konsekwentnie ku ostatecznemu rozpoznaniu głównego bohatera – Jacka Soplicy – w Księdzu Robaku.

Tak więc samoujawnienie Odysa w *Odysei* jest wzorem dla samoujawnienia Jacka Soplicy, natomiast przebaczenie Hektorowi przez Achillesa, a jednocześnie Achillesowi przez Priamą w *Iliadzie* jest modelem dla przebaczenia Jackowi przez Gerwazego w *Panu Tadeuszu*.

Dodatkowy walor pracy – to wykazanie przez Autorkę, iż Mickiewicz, z wykształcenia filolog klasyczny, zbudował swoją eposę wedle reguł poetyki Homera, zgodnie z którą akcja winna rozgrywać się na dwóch płaszczyznach fabularnych: ziemskiej i

metafizycznej, w ważnym momencie historycznym, z głównym bohaterem odzwierciedlającym cechy danego narodu. I tak, świat metafizyczny – jak podkreśla Autorka – wprowadził Mickiewicz do swego utworu poprzez koncepcję pokuty Księdza Robaka oraz stałe akcentowanie na kartach epopei zależności człowieka od Boga; wybrał ważny moment historyczny – wyprawę Napoleona na Moskwę; głównym bohaterem uczynił Jacka Soplicę, łączącego w sobie istotne narodowe zalety i wady.

Analizę swą wspiera Autorka orientacją genetyczną, przejawiającą się w ukazaniu teoretycznych założeń Mickiewicza, nadzwyczaj wyważonych i świadczących o głębokich przemyśleniach wieszca w tym zakresie.

Ważnym wkładem A. Stępniewskiej jest także, przeprowadzona pod kątem delimitacji, analiza dwu inwokacji, pierwszej – rozpoczynającej utwór i drugiej – otwierającej księgę XI, które, jak wykazała Autorka, wzajemnie się dopełniają i szczęśliwie łączą dziedzictwo epopei klasycznej z wyznaniem i ujawnieniem wnętrza poety-romantyka.

W książce widoczny jest i zasługuje na wysokie niewątpliwie uznanie ogromny wkład Autorki w odkrywanie warsztatu poetyckiego Adama Mickiewicza jako spadkobiercy Homera, odkrywczość i oryginalność jej pracy przynoszącej pierwszą w literaturze polskiej tak wyczerpującą analizę strukturalną *Pana Tadeusza*.

Nowatorskie ujęcie problematyki może stanowić inspirację dla innych badaczy zajmujących się recepcją antyku w literaturze polskiej.

Okładkę książki zdobi umieszczony w pięknej kolorystyce pomnik Adama Mickiewicza w Paryżu (Antoine Bourdelle, 1928 r.). Taką okładkę zaprojektowała Zofia Kopel-Szulc.

Książka A. Stępniewskiej *Mickiewicz w kręgu Homera* może stanowić cenną, pożyteczną i interesującą lekturę zarówno dla filologów polskich, jak i filologów klasycznych oraz ogółu społeczeństwa. Spełnia oczekiwania wszystkich wrażliwych na piękno literackie.

Ks. Henryk Wójtowicz